

1.) Čo sa skrýva pod šupkou?

- Ročník:** 6. ročník ZŠ
- Téma:** Plod, semeno
- Téma GV:** Ľudské práva, globalizácia a vzájomná prepojenosť
- Čas:** 1 vyučovacia hodina, t. j. 45 minút
- Pomôcky:** pastelky, fixky, baliaci papier alebo flipchart, obrázky plodov (banán, káva, kakao), znak Fair Trade, kartičky s textom pre žiakov
- Ciele:** **Žiak/žiačka má:**
- vysvetliť vzájomnú závislosť a prepojenosť rôznych oblastí sveta (kognitívny);
 - analyzovať problémy, ktoré súvisia s pestovaním prezentovaných plodín (kognitívny);
 - opísať výhody spravodlivého obchodu (kognitívny);
 - venovať pozornosť pôvodu konzumovaného jedla a podmienkam, za akých boli suroviny vyrobené (afektívny);
 - navrhnúť riešenia, ako môžu spotrebitelia prispieť k odstráneniu týchto problémov (psychomotorický).

Postup:

Evokácia – 5 minút

1

Nechajte žiakov vymenovať, aké tropické a subtropické plody oni alebo ich rodičia konzumujú. Ak je potrebné, pomáhajte im otázkami:

- Aký nápoj ráno pijú vaši rodičia?
- Máte radi sladkosti?
- Ktoré cudzokrajné ovocie poznáte?
- Z čoho sa vyrába čokoláda?

Predpokladáme, že dostanete odpovede – pomaranč, banán, mandarínka, káva, kakao, vanilka, kokosový orech...

Uvedomenie si významu – 20 minút

2

Rozdeľte žiakov do skupín (podľa počtu 4 – 5 žiakov v skupine). Každá skupina dostane obrázok jedného plodu (banán, káva, kakao) alebo znak Fair Trade a kartičky pre žiakov. Každá kartička je určená pre jedného žiaka a obsahuje určitú časť informačného textu.

3

Žiaci v skupine si v tichosti prečítajú svoju kartičku, potom s jej obsahom oboznámia ostatných členov skupiny (postupujú podľa čísiel na kartičkách 1 – 4).

4

Na baliaci papier alebo flipchart nakreslia žiaci príslušný plod alebo znak Fair Trade a vypíšu problémy, ktoré súvisia s jeho pestovaním a dovozom do našich obchodov. Využijú pritom informácie získané z kartičiek.

5

Potom nasleduje prezentácia jednotlivých skupín pre ostatných žiakov v triede. Ako posledná prezentuje skupina Fair Trade.

Reflexia – 20 minút

6

Po skončení aktivity nasleduje diskusia:

- Ako sa vám pracovalo v skupine?
- Ktorá informácia bola pre vás najzaujímavejšia?
- Ktorá informácia bola pre vás najšokujúcejšia?

- Čo sa skrýva pod šupkou jednotlivých plodov, aké problémy?
- Prečo sa na pestovaní týchto plodín musia podieľať svojou prácou aj deti?
- Nájdite spoločné problémy, ktoré sa skrývajú pod šupkou všetkých prezentovaných plodín.
- Čo môžeme urobiť my ako spotrebiteľia, aby sme zabránili týmto problémom?
- Stretli ste sa už s výrobkami Fair Trade?

Kartičky pre žiakov

Káva

Žiak č. 1 Kávovník je vždyzelený strom alebo ker pestovaný na plantážach v Južnej a Strednej Amerike, Afrike a Ázii. Plody kávovníka sú kôstkovice, majú vajcovitý tvar a pod tuhou šupkou ukrývajú dve zelené tvrdé semenka, čo sú kávové zrná. Nezrelé plody kávovníka sú zelené, počas zretia postupne menia farbu cez žltú až po tmavočervenú.

Žiak č. 2 Káva sa pôvodne pestovala v tieni vyšších stromov, ktoré poskytovali zvieratám a hmyzu prirodzené prostredie pre ich život. Pretože v bohatých krajinách je vysoký dopyt po káve, farmári sa rozhodli zmeniť spôsob pestovania kávy, aby dosiahli vyššiu úrodu. Vyrúbali pôvodné lesné porasty a začali pestovať kávu na veľkoplantážach na priamom slnku. Tým sa znížila populácia zvierat na týchto územiach. Pri zakladaní veľkoplantáží prišli domorodí obyvatelia o poľnohospodársku pôdu, kde si pestovali plodiny a chovali dobytok na svoju obživu.

Žiak č. 3 Pestovanie kávy na veľkoplantážach má aj vyššie nároky na postreky chemickými látkami proti chorobám a škodcom a tiež na vyššie hnojenie umelými hnojivami. To znečisťuje životné prostredie domorodých obyvateľov – pôdu, vodu aj ovzdušie – a spôsobuje im rôzne ochorenia. Spracovanie kávových zŕn si vyžaduje aj veľké množstvo vody, napríklad na spracovanie kávových zŕn na jednu šálku kávy sa spotrebuje až 140 l vody. To spôsobuje problémy hlavne v Afrike, kde majú obyvatelia nedostatok pitnej vody.

Žiak č. 4 Aby sa domorodí obyvatelia dokázali užiť, musia pracovať v ťažkých podmienkach a za nízke mzdy na kávových plantážach. Okrem dospelých musia na plantážach pri zbere kávy pracovať aj deti vo veku 10–14 rokov, najmä dievčatá, aby pomohli svojim rodinám. Z toho dôvodu nemôžu chodiť do školy a vzdelávať sa. Niektorí obyvatelia sú drobní farmári, ktorí pestujú kávu. Nedokážu konkurovať veľkým firmám a svoju úrodu predávať na svetových trhoch. Preto ju predávajú priekupníkom, ktorí im platia veľmi nízke ceny, za ktoré nedokážu užiť svoje rodiny.

Fair Trade

Žiak č. 1 V poslednom období sa na našom trhu čoraz častejšie objavujú výrobky so značkou Fair Trade. Fair Trade je medzinárodné hnutie, ktoré podporuje spravodlivý obchod. Špecializované organizácie dovážajú poľnohospodárske a iné produkty (najmä banány, kávu, kakao, čaj), ktoré nakupujú za „spravodlivé ceny“ priamo od výrobcov v Južnej Amerike, Ázii a Afrike.

Žiak č. 2 Tieto produkty nakupujú organizácie Fair Trade za vyššie ceny ako ostatní nákupcovia. Drobní farmári tak nemusia odlesňovať dažďové pralesy kvôli rozširovaniu pozemkov na pestovanie, a tak prispievajú k ochrane životného prostredia. Organizácie Fair Trade takisto podporujú pestovanie plodín bez chemických ochranných prostriedkov a umelých hnojív. To prispieva nielen k ochrane životného prostredia, ale aj zdravia farmárov.

Žiak č. 3 Ak si spotrebiteľ kúpi výrobky označené logom Fair Trade, má záruku, že pri pestovaní a spracovaní plodín nedošlo k porušeniu ľudských práv – bol dodržiavaný pracovný čas, aspoň 1 deň v týždni voľno na odpočinok, pracovníci mali pracovné ochranné prostriedky, dostali spravodlivú mzdu a nevyužívala sa nútená detská práca.

Žiak č. 4 Tým, že si kúpime výrobky s logom Fair Trade, umožníme, že pestovateľ banánov, kakaa, kávy, čaju alebo napríklad bavlny dostane za svoje dopestované plodiny viac peňazí. To mu umožní lepšie užiť svoju rodinu, jeho deti nemusia pracovať, môže ich poslať do školy, kde sa môžu vzdelávať, a tým im zaistiť lepšiu budúcnosť. Navyše výrobky s logom Fair Trade sú pestované bez chemických postrekov, preto sú zdravšie aj pre našu výživu.

Banány

Žiak č. 1 Banánovník je trváca bylina, pretože kmeň nie je drevnatý. Tvorí ho veľa listov zoskupených pevne pri sebe. V tropických oblastiach dosahuje výšku 7 až 15 metrov. Listy sú veľké, rovné, dlhé až 3 m a široké 60 cm. Na každých 20 – 30 listov pripadá jeden kvet – struk z niekoľkých farebných listov. Ten sa neskôr zmení na trs zelených až žltých plodov – banánov.

Žiak č. 2 Banány sú najpredávanejším a najpopulárnejším ovocím na svete, u nás sú po jablkách na druhom mieste. Banány sa pestujú v Latinskej Amerike, Afrike a Karibiku. Obchod s banánmi je v rukách niekoľkých nadnárodných spoločností. Najväčšou je americká Chiquita, ktorá obchoduje asi s tretinou všetkých banánov na svetovom trhu. Hneď za ňou sú spoločnosti Dole a Del Monte. Tieto spoločnosti rozhodujú o cene banánov na trhu.

Žiak č. 3 Banány sú po bavlně druhou chemicky najviac ošetrovanou plodinou na svete. Chemické postreky sa rozprašujú z lietadiel a okrem banánových plantáží znečisťujú aj prostredie, kde žijú ľudia, ich pôdu a vodu. Aj pracovníci, ktorí pracujú na plantážach alebo v baliarňach, prichádzajú do kontaktu s týmito chemikáliami a tie poškodzujú ich zdravie. Kvôli pestovaniu banánov sa vyrubujú veľké plochy dažďových pralesov, čím sa strácajú pôvodné stanovišťa pre mnohé druhy zvierat a rastlín.

Žiak č. 4 Pracovníci na banánových plantážach pracujú vo veľmi ťažkých podmienkach, bez ochranných prostriedkov, vo veľkej horúčave, 10 – 14 hodín denne, v sezóne aj 7 dní v týždni. Ich mzda je veľmi nízka, niekedy iba 1 euro za deň, a tak často musia pracovať aj deti. Detská práca na banánových plantážach je dosť rozšírená a patrí medzi najhoršie druhy detskej práce na svete.

Kakao

Žiak č. 1 Kakaovník je vždyzelený, husto olistený strom. Plod kakaovníka sa podobá veľkému struku, je to nepukavá tobolka, ktorá dorastá do dĺžky 10 až 28 cm. Povrch plodu tvorí tuhá, nepukavá, hladká alebo kožovitá šupka. Nezrelé plody sú väčšinou zelené, zrelé plody sú žlté, červené až hnedé, niekedy pásikavé alebo pruhované. Vo vnútri plodu sú semená – kakaové bôby – zoskupené v 5 až 8 pozdĺžnych radoch po 10 až 14 semien.

Žiak č. 2 Najviac kakaa sa pestuje na západnom pobreží Afriky (Pobrežie Slonoviny, Ghana), avšak kakao sa pestuje aj v Strednej Amerike a Západnej Indii, ďalej v niektorých častiach Ázie – v Malajzii, Indonézii a na Filipínach, kde predstavuje významnú súčasť národného hospodárstva. Viac než 90 % všetkého svetového kakaa pochádza približne z troch miliónov malých rodinných fariem, pre ktoré je pestovanie kakaa jediným zdrojom príjmov.

Žiak č. 3 Pôvodne sa kakaovníky pestovali v dažďových pralesoch ako podrast, ale pri tomto pestovaní bola menšia úroda. Keďže obchodníci vykupujú kakao od farmárov za veľmi nízke ceny, sú títo nútení klčovať pralesy a zakladať monokultúrne plantáže kakaovníkov, kde majú rastliny viac slnka, a preto majú vyššie úrody. Takto sa ničia veľké plochy pralesa a hynú mnohé druhy živočíchov. Pri pestovaní sa používa aj veľa chemických postrekov proti chorobám a škodcom a aj veľa umelých hnojív, čo znečisťuje životné prostredie.

Žiak č. 4 Pri pestovaní kakaa a zbere kakaových bôbov sa často využíva detská práca, deti sú nútené pomáhať svojim rodičom a nemôžu chodiť do školy. Pomáhajú pri čistení kakaovníkových plantáží, pri ochrane rastlín proti chorobám a škodcom a pri zbere kakaovníkových bôbov. Mnohé deti dovezú na plantáže násilím a sú obeťami obchodovania s ľuďmi. Väčšina z týchto detí nikdy nepila kakao ani nejedla čokoládu.

Informačné zdroje:

<http://www.fairtrade.sk/>